

Nova Evropa

Knjiga IX, Broj 15.

21. maja, 1924

Naše manjine.

Nedavno su bili u Zagrebu dva britanska konzervativca, koji su prošli Jugoslavijom radi obaveštenja o našim privrednim i saobraćajnim prilikama. U razgovoru o tome — prisutna su bila još i tri druga Engleza — prešli smo na politiku. — »U vašoj zemlji vlada red, i vaša država ima ugovore, čak i trgovinske, gotovo sa svima susedima; pa zašto kažete, da su G. Pašić i njegov režim nesreća za Jugoslaviju? ...« U one normalne i konzervativne britanske glave nikako nije ulazilo, da je opravdano tako žestoko udarati na režim, kad ljudi u zemlji niti gladuju niti se bune. Onda okrenuh drugi list, i pokušah da svoju tezu dokazujem s protivne strane: »Jeste, gospodo, u našoj državi ima koliko-toliko reda, i mi živimo u relativno dobrim odnosima sa susedima, — ali sve to i u prkos G. Pašića i G. Ninčića; nikakvo nevaljalstvo, i nikakva pogreška vlade, makako fatalni oni bili, ne može da natera ovaj narod da, iz ljubavi prema zemlji, ne podnosi i ne prinosi svaku žrtvu, i da ne stoji uvek spreman na odbranu svojih granica i od Bugara, i od Talijana, i od Mađžara«. — »Da li hoćete time da kažete da bi — kad bi se sad nešto, nakon pet godina Jugoslavije, raspisao plebiscit — i cela Hrvatska glasala opet za Jugoslaviju, a ne za povratak u bivšu Austro-Ugarsku?« — prihvatiti razgovor jedan treći Englez iz društva. — »Pouzđano, takoreći svaki čovek u Jugoslaviji glasao bi opet za nju«. — »A možete li isto reći i za Erdelj i Rumuniju?« — »Moгу, mirne duše«. — »Ipak«, — nastavi on, hoteći očigledno da plasira u diskusiju jedan predmet koji mu je ležao na srcu, a koji smo dotle jednako ostavljali postrani, — »morate priznati, da se Jugoslavija, a pogotovo Rumunija, prema svojim sugradjanima druge narodnosti drže tako, da se oni ni kraj najbolje volje ne mogu oduševljavati za svoju novu otadžbinu; kako to tumačite, kad dobro znate šta su vaši narodi sve prepatili do nedavno u sličnom položaju, i kako je to stanje nepravedno i nedostojno savremenog ljudskog društva?« — »Nesamo da to priznajem, nego me je upravo zazor i sramota pred Vama za ono što se u tom pogledu kod nas dešava. Ali i

Румуни наше државе.

Статистика.

У „Статистици Краљевине Србије“ (књига I: попис становништва, извршен 31. децембра 1890), разматрање података о становништву по матерњем језику почиње овом констатацијом: „Србија долази у ред оних срећних држава у којима су непознате зајевнице око народности. Осим врло незнатнога броја становника у североисточном крају Србије, који румунски језик говоре, стран елеменат слабо је у земљи заступљен.“ Тада је 90·44% становништва било српске народности, а 9·56 туђе. Исто се ово није могло рећи и после двадесетидве године, након балканских ратова; а иза тога, после непуних осам година, при попису од године 1921, нађено је још сасвим друго стање. Па ипак, иако је наша држава проширена и њено становништво ослобођењем и уједињењем знатно увећано, она спада још увек у ред оних држава које имају најмање туђих елемената. С порастом броја становништва с матерњим језиком српским или хрватским порасли су и страни елементи. Овде хоћемо да се задржимо само на питању, у којем су сразмеру, према становништву српскохрватскога језика, остали, или порасли, становници који говоре румунски, и осећају се Румунима, и колико их данас има у нашој држави.

На простору између Ртња и Дунава, и од Мораве до Тимока, настањени су Румуни. Они се налазе, дакле, у четири округа североисточне Србије: тимочком (у два среза: зајечарском и бољевачком), моравском (у три среза: параћинском, деспотовачком, и ресавском), пожаревачком, и крајинском. Али нигде овде не живе они сами, већ су њихова села измешана на много места са српским селима, и они, према селима у којима живе чисти Срби, чине мањину. На читавоме простору бивше Србије румунских становника има у око 425 места, али само у 165 има Румуна у знатнијем броју, и то:

у округу тимочком	има	49 српских села и	26 румунских
„ „ моравском	„	95 „ „ „	14 „
„ „ пожаревачком	„	193 „ „ „	69 „
„ „ крајинском	„	85 „ „ „	56 „

свега . . . има 422 српских села и 165 румунских.

Да се прво задржимо на статистици Кнежевине, затим Краљевине Србије, поређујући стање нађено једним пописом са стањем другог пописа; па тек напоследку да пређемо на последњи попис Краљевине Срба, Хрвата, и Словенаца. Треба нам једино напоменути, да подаци нису тако тачни да би се изводу

из њих могла пуна вера поклонити. Први је попис становништва у Србији извршен 1834 године, и до 1884 године било је десет пописа; али је свима био једино циљ, да се сазна број пореских глава у земљи, и са тим имовно стање народно. „Остали статистички моменти који се пописом имају констатовати, и који су толико важни и за државну управу и за науку, били су сасвим споредни.“ Први попис који је обухватио све моменте (прописане Статистичким Конгресом у Петрограду 1873), извршен на сувремен начин, то је попис од 31. децембра 1890; па и о њему, у предговору „Пописа становништва“, читамо: „При свем том што је на сређивању пописног материјала рађено с највећом пажњом, то су опет у подацима местимице остале празнине, једно услед непотпуности самога материјала, а друго стога што у статистичком одељењу није било чиновника који би сместа контролисали рад оних лица која су на сређивање података употребљена а притом нису била довољно спремна за тај посао“. Ипак, у недостатку тачнијих података, ми се морамо послужити статистичким подацима онаковим каквих имамо.

Рекосмо, да је први попис извршен 1834 године; али у томе попису још нису издвајани Румуни, те не можемо изнети њихово бројно стање. У попису од 1846, било је у четири округа, а у местима у којима Румуни живе, свега 97.215 Румуна (41·76%) а 135.553 Срба (58·24%). По попису од 1859, било је свега Румуна 122.593 (43·42%) и Срба 159.783 (56·58%), у споменута четири округа. У попису од године 1890 имамо још увек три групе: са српским матерњим језиком, с румунским, и с другим језицима. Ево како је изгледало становништво с матерњим језиком, 1890, према појединим окрузима:

у округу:	са српским:	са румунским:	са другим:	свега:
крајинском	35.923	52.944	2.705	91.572
моравском	748.890	8.620	2.681	160.191
пожаревачком	146.566	51.913	6.550	205.029
тимочком	38.566	29.078	1.920	69.564
Свега	369.945	142.555	13.856	526.356

За године 1900 и 1910 подаци су сврстани, као и за 1921, само у две групе: становништво српског језика, и других језика, те смо из друге групе издвојили становништво с румунским матерњим језиком према процентима претходног пописа, и на тај начин добили смо за годину 1910 ову слику:

у округу:	српски:	румунски:	други:	свега:
крајинском	78.828	38.193	1.121	112.142
моравском	200.211	2.206	1.221	203.638
пожаревачком	233.775	25.092	1.039	259.906
тимочком	124.770	23.572	1.196	149.538
Свега . .	631.584	89.063	4.577	725.224

а за годину 1921 следеће податке:

у округу:	српски:	румунски:	други:	свега
крајинском	42.608	62.163	687	105.458
моравском	178.448	4.658	853	183.959
пожаревачком	172.993	44.063	839	217.895
тимочком	104.817	28.656	1.575	135.048
Свега . .	498.866	139.540	3.954	642.360

У процентима, становништва с румунским матерњим језиком било је, у 1921 години, за 5'37 мање него у 1890, а за 2'09 више него у години 1900. Већи је овај проценат у 1921 години отуда, што су у становништво с румунским матерњим језиком урачунати и Цигани, који се поглавито служе румунским језиком; а од укупнога броја Цигана било је таквих који поглавито говоре румунски, на пример, у 1895 години 34'17 процената у крајинском округу, 23'48 у моравском, 12'54 у пожаревачком, и 23'53 у тимочком.

Ми се задржавамо само на ова четири округа кад говоримо о становништву с румунским језиком, зато што се оно налази, као што смо видели, поглавито у овим окрузима; међутим, њих има настањених и у Београду, и по осталим окрузима, само у тако незнатном броју да о том у процентима не вреди нарочито говорити. Ако бисмо прешли на становништво с матерњим језиком у целој Србији (северној), дакле без обзира на поједине округе, нашли бисмо ове бројеве.

С матерњим језиком

године:	српским:	румунским:	другим:	свега:
1846	817.865	97.215	?	915.080
1859	955.688	122.593	?	1,078.281
1866	1,041.674	127.326	47.348	1,216.348
1884	1,693.373	149.727	58.636	1,901.736
1890	1,955.944	144.914	61.103	2,161.961
1895	2,083.482	160.521	68.481	2,312.484
1900	2,331.107	90.863	70.912	2,492.882
1910	2,778.706	116.468	116.527	2,911.701
1921	2,475.478	142.773	36.827	2,655,078

У години 1890 и 1900, у Румуне смо убројали и Цинцаре, јер су тако рачунати и у попису 1921 године.

Разрађена грађа пописа из 1890 и 1900, и из 1909/10, уништена је од непријатеља, као што су уништени и сви сређени и за публикување спремљени подаци ранијих година, и многи изворни документи, регистри, бележници, и т. д. Зато смо број становника с румунским матерњим језиком, као и других језика, добили на начин на који смо до ових бројева дошли и у споменута четири округа.

У процентима, разлика између једног и другог пописног периода била је следећа:

у периоду:	Срба:	у годишњем проценту:	Румуна:	у годишњем проценту:
1866-1884:	651.699	3·48 ⁰ / ₀	22.401	2·20 ⁰ / ₀
1884-1890:	262 571	2·58 ⁰ / ₀	4·813	0·54 ⁰ / ₀
1890-1895:	127.538	1·30 ⁰ / ₀	15.607	2·15 ⁰ / ₀
1895-1900:	247.625	2·30 ⁰ / ₀	37.102	4·62 ⁰ / ₀
1900-1910:	447.599	1·92 ⁰ / ₀	6.951	0·56 ⁰ / ₀

Занимљиво је погледати податке о румунском становништву посебно по варошима и селима; оно је било

године:	по варошима:	%	по селима:	%	укупно:
1890:	6.558	4·53	138.356	95·47	144.914
1895:	6.640	4·14	153.881	95·86	160.521
1900:	5.113	4·14	118.306	95·86	123.419

Пред нама су наштампани табаци: „Претходни резултати пописа од 1921 године“. Није још довршено штампање, али се већ стигло до последњих табака. Отуда смо већ узели податке о Северној Србији; сад ћемо разгледати податке и по осталим покрајинама наше државе. Почећемо с крајевима у којима у знатнијем броју живе становници с матерњим језиком румунским (у румунски се убројава и цинцарски). Ту прво треба разгледати Јужну Србију. Становника с матерњим језиком румунским има у три округа: битољском, брегалничком, и охридском, и то:

у округу:	српскохрватски:	румунски:	други:	свега:
битољском	134.627	4.309	40.659	179.595
брегалничком	72.801	1.012	30.647	104.460
охридском	48.318	1.658	19.203	69.179
Свега .	255.746	6.979	90.509	353.234

У процентима:

у округу:	српскохрватски:	румунски:	други:
битољском	74·96	2·36	22·68
брегалничком	69·69	0·97	29·34
охридском	69·84	2·40	27·76
Свега	72·40	1·98	25·62

Да пређемо сад на Банат. Ту има у већем броју становника с румунским матерњим језиком у срезовима: Алибунар (14.009), Вршац (11.722), Вел. Бечкерек (10.160), Српски Итебеј (9.664), Бела Црква (7.374), Ковачица (5.151), Ковин (4.726). А у Бачкој и Барањи има укупно 1722 Румуна. Тако би их било с матерњим језиком:

	српскохрв.:	румунским:	другим:	свега:
У Банату	241.951	72.377	268.212	582.540
У Бачкој с Барањом	272.173	1.722	523.978	797.873
Свега	514.124	74.099	792.190	1,380.413

или, у процентима:

У Банату	41·53	12·43	46·04
У Бачкој с Барањом	34·11	0·22	65·67
Свега	37·24	5·37	57·39

Дакле, према попису од 1921, било је становника у целој држави према табели на следећој страни.

Кад Северну Србију и Банат, у којима има у највећем броју становника с румунским матерњим језиком, издвојимо и саставимо уједно, налазимо да, од укупнога броја становништва у њима, скоро тринајст пута има више становника са српскохрватским језиком него оних с румунским језиком: јер проценат првих износи 83·93, а других 6·65. А ако овако учинимо са Северном и Јужном Србијом, онда ћемо наћи да је у Србији било 81.25% становника са српскохрватским матерњим језиком према 3·68% с румунским језиком, дакле двадесетидва пута више првих него других.

У години 1921, на хиљаду становника са српскохрватским језиком, долазило је с румунским у

Северној Србији	58
Јужној "	10
Србији	45
Банату	299

З. Р. Поповић.

Попис становника Краљевине С. Х. С., од године 1921,

према којем има у целој држави с матерњим језиком:

	српскохрватским:	словеначким:	румунским:	другим:	свега:
Северна Србија	2,475.478	3.402	142.773	33.425	2,655.078
Јужна Србија	879.784	510	9.056	585.210	1,474.560
Црна Гора	182.682	61	6	17.108	199.857
Босна и Херцеговина	1,826.173	4.682	1.333	57.742	1,889.930
Далмација	612.493	1.155	100	7.681	621.429
Хрватска и Славонија	2,445.429	21.847	1.992	270.325	2,739.593
Словенија	10.721	985.155	39	60.549	1,056.464
Банат	241.951	2.200	72.377	266.012	582.540
Бачка и Барања	272.173	5.749	1.722	518.229	797.873
Цела Краљевина	8,946.884	1,024.761	229.398	1,816.281	12,017.324

или, у процентима.

Северна Србија	93·24	0·13	5·37	1·26
Јужна Србија	59·66	0·04	0·61	39·69
Црна Гора	91·41	0·03	0·003	8·56
Босна и Херцеговина	96·63	0·25	0·07	3·05
Далмација	98·56	0·18	0·02	1·24
Хрватска и Славонија	89·26	0·80	0·07	9·87
Словенија	1·02	93·25	0·004	5·73
Банат	41·53	0·38	12·43	45·66
Бачка и Барања	34·11	0·77	0·22	64·95
Цела Краљевина	74.45	8·53	1·91	15·11